

Hieronder een weergave van een workshop die ik in april 2008 mocht leiden over seksuele vorming bij kinderen (in het basisonderwijs). Ik heb dit gedaan als leerkracht van groep 8 (waarin de dingen rondom seksualiteit bespreekbaar gemaakt worden met de leerlingen) en als vader van mijn eigen drie kinderen. Het was een goede ervaring om hierover met ouders door te praten en elkaar verder te kunnen helpen in deze dingen.

Inleiding

Seksuele voorlichting van kinderen vindt plaats door allerlei factoren om ons heen, zowel foute als goede.

Wij besteden als school aandacht aan SEVO = seksuele vorming en willen dit het liefst ook samen met de ouders doen.

De vorming die onze kinderen zo hard nodig hebben is niet zelden een correctie op de voorlichting die ze om zich heen ontmoeten.

Seksuele vorming in de thuissituatie vindt plaats zolang de kinderen thuis wonen.

Seksuele vorming op school vindt plaats in het kader van sociale vaardigheden (SOVA) en biologie, op bepaalde momenten van het jaar.

De wereld waarin we leven

Bewustwording

De indrukken die de kinderen van nu opdoen, lopen ver voor op de tijd dat u zo oud was.

We leven in een samenleving waarin seksuele prikkels niet meer zijn weg te denken.

De taboes nemen af, maar de ellende neemt toe.

Informatie die de kinderen vanaf 2008 op straat of in het nieuws konden oppikken

- Een reclame poster van eind januari voor een tijdschrift: Liever voorspel dan overspel.
- Het gedoe rondom Joran van der Sloot. Na een avondje stappen had hij seks op het strand en daarna verdween het meisje spoorloos.
- Ophef over de pornofilm 'Deep throat' die op een publieke zender werd uitgezonden.
- Poster begin februari: 'Don't forget valentine' (vrouw in weinig ondergoed).
- Een verbod op seks met dieren.

We worden omgeven door seksuele prikkels

- Seks in de reclame.
Gebruik van het woord 'sexy' bij allerlei reclames: kettingzaag, auto, campari.
Seks is synoniem geworden met directe bevrediging van je behoeften en lusten.
- Seks in de muziek. In veel busjes staat de radio tijdens het rijden aan. Weet u hoeveel het in 'onschuldige radioliedjes' (zoals men zegt) over vrije liefde gaat?
- Daarnaast zijn er nog de mediaprikkels (internet, dvd's en films, tv). Daar hebben we het nu niet over, want daar heeft u natuurlijk al uw verantwoordelijkheid in genomen!

Volgens een recent onderzoek zien de meeste kinderen de eerste pornobeelden gemiddeld rond hun 14^e jaar.

De algehele moraal: seks is los van het huwelijk verkrijgbaar.

Jongeren proberen het steeds jonger uit, met alle gevolgen van dien.

De boodschap van de overheid is: 'Geniet ervan, maar let slechts op veiligheid'

Je kunt de verkeerde prikkels niet uitsluiten. Wel kun je er wat tegenover stellen.

Er is veel vervorming. Wij mogen doen aan vorming.

We kunnen kinderen niet overal voor bewaren, maar wel hen proberen te wapenen.

De Heere alleen kan hervorming werken: de innerlijke gerichtheid om de Schepper ook in deze dingen te eren. Wij kunnen dit niet bewerken, maar we kunnen het wel een plaatsje geven in onze gebeden.

Verkenning van het werkveld

Wanneer zeg je het?

We staan voor de taak om kinderen te vormen met betrekking tot seksualiteit.

Een vaak gehoorde vraag is: 'Wanneer zeg je het? Wat is het juiste moment om het kind iets te vertellen over het wonder van de seksualiteit?'

Ik wil een aantal factoren belichten die van invloed zijn op het antwoord van deze vraag.

1. Je houdt rekening met de ontwikkeling van het kind. Autorijden leer je ook niet aan een peuter en sommen met % staan pas vanaf groep 7 in de rekenboeken...

2. Je houdt rekening met de prikkels die het kind – vaak veel te vroeg – van buitenaf krijgt. Of we het nu leuk vinden of niet, we moeten de kinderen weerbaar maken tegen de invloeden om hen heen. De 'wereld' (en daarachter de satan) houdt geen rekening met de 'geschikte leeftijd' van het kind.

Andere factoren die van invloed kunnen zijn op het tijdstip dat je iets vertelt

3. Versnellen: bepaalde gebeurtenissen: rondom een zwangerschap of in verband met iets waarvan het kind gehoord heeft en evt. uitleg over wil.
4. Vertragen: je eigen verlegenheid om iets te vertellen. Durf je niet? Geneer je jezelf? Waarom?
5. Vertragen: prikkelwerende acties. Een kind wat op open internet mag surfen en tv kijkt, ziet veel meer dan een kind wat dit niet mag.
6. Vertragen of versnellen: een kind met een beperking.

Seksualiteit in relatie tot de ontwikkeling van het kind

Seksualiteit is een lichaamsgegeven. Het is een onderdeel van wie je bent.

Het samen praten over seksualiteit is daarom de normaalste zaak van de wereld. Je kunt heel goed aansluiten bij de leeftijdsfase waarin het kind zich bevindt. Zo doen we dat op school ook.

Globale informatie bij de verschillende leeftijdsfasen

Hieronder wat hoofdlijnen over de ontwikkeling van kinderen en hun bezig zijn met seksualiteit.

- *0-4 jaar – Van verkennen tot nieuwsgierigheid*
Kinderen van 0-2 jaar gaan langzamerhand hun eigen lichaam ontdekken en verkennen. Het kind ontdekt dat aanraking prettig is.
Kinderen van 3-4 jaar worden ook nieuwsgierig naar hoe het bij anderen zit. Ze kijken naar elkaar en vinden het vaak leuk om aan elkaar te voelen. Het kind ontdekt ook dat het een jongen of een meisje is.
Kinderen in deze leeftijd spelen soms met geslachtsdelen. Het geeft hen een prettig gevoel, vergelijkbaar met duimzuigen. Reageer daar niet negatief op, maar zorg wel dat het kind schoon blijft.
Lichamelijk contact is in deze eerste jaren heel belangrijk. Het kind leert daardoor wat geborgenheid is en ervaart een positief gevoel bij het lichaam.
- *4-6 jaar - Relatievorming*
Het kind gaat naar school. Het aantal mensen en kinderen om hen heen neemt toe. Het kind leert omgaan met andere normen en regels, ook ten aanzien van gewoonten die het eerder thuis had. Wat vinden andere mensen of kinderen raar of vies? Wat kun je ergens wel of niet doen?
Kinderen ontwikkelen in deze tijd ook vriendschappen.
Kleuters stellen veel vragen. Ga daar gewoon op in. Juist door het te omzeilen kweek je een negatieve beleving van seksualiteit. Als je al vroeg een gesprekspartner wordt, houd je 'de lijn open' voor als het kind groter wordt.

- **6-8 jaar - Seksuele spelletjes**
De kinderen weten inmiddels wat de grote mensen om hen heen vinden en spelen nogal eens (stiekem) hun eigen spelletje: doktertje, vadtje en moedertje... Weet wat er gebeurt.
Er ontstaan ook groepscode. Je moet doen wat anderen vinden om erbij te horen. Als er seksuele toespelingen gemaakt worden, is dat vaak om elkaar af te troeven.
Vaak trekken meisjes naar meisjes naar meisjes toe en jongens naar jongens.
Er ontstaan ook hechte vriendschappen tussen kinderen van het zelfde geslacht.
Jongens hebben vaak veel behoefte aan stoeien.
- **8-12 Begin van de puberteit**
Heftige stemmingswisselingen, die samenhangen met ontwikkeling van geslachtshormonen.
Er kunnen verliefdheidsgevoelens ontstaan, maar die zijn nog niet gekoppeld aan lichamelijk gedrag. Het masturberen neemt toe. Zelfbevrediging is op zich onschuldig; het opwekken van een fijn gevoel. Het is niet fout om je lichaam te leren kennen.
Nadeel is dat het naarmate het kind ouder wordt, vaak gekoppeld wordt aan seksuele fantasie.
Het kan zelfs een weg worden tot zonde en verslaving.
Het lichaam groeit. Sommige meisjes hebben al vroeg hun eerste menstruatie.
Breng het kind op de hoogte van de veranderingen die in het lichaam optreden en hoe het daar mee om kan gaan.
Ontdek welke 'taal' je kind spreekt en sluit daar bij aan? Veel kinderen weten opeens het slot van de douchedeur te vinden, maar willen wel stoeien.

Wanneer beginnen?

Het zal inmiddels duidelijk zijn dat het niet bij de opvoeding past om aan 1 moment te denken waarop je 'het' vertelt. Seksuele vorming begint feitelijk op het moment dat het kind geboren wordt. Vragen over seks zijn voor een kind heel normaal. Elke leeftijd brengt weer andere vragen met zich mee. Maak het niet te gedetailleerd voor kinderen die daar nog niet aan toe zijn. Je zult bij de vorming van het kind rekening moeten houden met de fase waarin het kind verkeert. Dan haakt de informatie die je geeft het beste aan en integreert het kind het ook op een natuurlijke wijze in zijn denken en doen.

Een aantal algemene tips

- Houd het gesprek gaande. Bouw verder op de openheid van de kindertijd. Door erover te praten, blijf je gesprekspartner. Je kind weet dat jij het normaal vindt en zal jou ook weten te vinden als het zelf vragen heeft.
- Zowel vaders als moeders kunnen jongens en meisjes uitleg geven. Het kind heeft zowel een vader als een moeder nodig om te leren hoe het later over deze dingen zowel met meisjes als met jongens kan praten, ook in de verkeringstijd. Van meisjes is zelfs bekend dat de rol die hun vader speelde belangrijk is voor de partnerkeuze; de keuze voor een jongen die later de vader van haar kinderen zou kunnen worden...
- Als een kind opeens met een vraag komt, geef dan uitleg in zoverre hij het kan bevatten. Ga altijd in op vragen van het kind. Draai er niet omheen. Versterk niet de taboes.
- Stel ook vragen aan de kinderen, bijvoorbeeld om te checken of het beeld wat ze hebben goed is.
- Benut bepaalde momenten (zwangerschap, een gebeurtenis). Gebruik de praktijk als 'opstapje'.
- Wees duidelijk in je bewoordingen. Halve informatie wekt scheve beelden.
- Weet waar je kind mee bezig is. Waar ligt zijn of haar hart. Daar kun je bij aanhaken.
- Heb belangstelling voor de veranderende interesses van je kind. Veroordeel niet alleen, maar neem er samen kennis van. Blijf een maatje.
- Wees tegenover oudere kinderen eerlijk over je eigen keuzes en worstelingen van vroeger.
- Betrek ook de Bijbel in het gesprek over deze dingen. Noem niet alleen de dingen die God verbiedt, maar leg ook uit hoe mooi Hij het bedacht heeft. Zijn wetten zijn 'hebben van liefde'. Je legt ook hierin een 'lijn' naar later, zodat opgroeiende kinderen de Heere ook bij het omgaan met deze dingen zullen blijven betrekken.

Kinderen met een beperking

Bij kinderen met een stoornis of lager IQ let je soms niet alleen op de leeftijd, maar ook op hoe het kind omgaat met bepaalde zaken. Kinderen die moeite hebben met het maken van contact en die het naar vinden als mensen 'te dichtbij komen', kunnen anders reageren op informatie over seksualiteit. Voor hen is de manier waarop je de informatie verwoordt erg belangrijk. Kinderen die de dingen iets minder goed begrijpen dan anderen, hebben juist behoefte aan extra uitleg, om geen onjuist beeld van de zaken te krijgen.

Wie het kind ook is en wat het ook heeft (ook bij een lichamelijke beperking of handicap), informatie geven over seksualiteit is een must. Juist kinderen die door hun beperking kwetsbaarder zijn, hebben veel baat bij goede informatie over wat bijvoorbeeld wel en niet mag en wat de grenzen zijn die je moet bewaken.

Beginnen met praten tegen de tijd dat het kind van de basisschool af is, is echt te laat. Kinderen willen dan juist steeds minder gaan praten.

Begin dus vroeg genoeg. Zo houd je een open lijn en kun je dingen 'van de straat' voor zijn.

Levende voorbeelden

Je kunt de mooiste verhalen ophangen of boekjes met prachtige illustraties erbij nemen, maar het zal het gedrag van het kind niet echt beïnvloeden als het niet ingebed is in een goede totaalomgeving.

Je geeft voorlichting, maar je bent het met name ook zelf. *Als je niet wilt dat je kind gaat roken of overmatig alcohol gaat gebruiken, dan moet je het zelf ook niet doen...*

Seksualiteit is allereerst verbonden met de individu.

Maar de beleving ervan hoort thuis in de huwelijksrelatie.

Het huwelijk is de bescherming waarin liefde en tederheid thuis horen.

Als we geloven dat de beleving van wederzijdse seksualiteit thuis hoort binnen de trouw van het huwelijk, dan is het gezin bij uitstek de plaats waar het kind een goed kader aangereikt kan krijgen.

Een kind wat leeft bij ouders met een goed huwelijk en met een goede houding ten aanzien van het bijbelse spreken over man en vrouw, krijgt dus een extra vorming en wapening, een plaatje bij het praatje.

Respect voor meisjes en jongens heeft alles te maken met respect van de ouders voor elkaar en voor andere mannen en vrouwen.

- Respectvol spreken over elkaar.
- Kinderen mogen merken dat je van elkaar houdt.
- Hoe ga jij als ouder zelf met media om?
- Schuine grappen over mannen en vrouwen...?
- Geneer jij jezelf om met je kinderen over deze dingen te praten? Dan moet je het ook niet vreemd vinden als je kind er ook niet met jou over durft te praten.

Als het mis gegaan is...

Veel kinderen leven in een gebroken gezin.

Ook als er een kader ontbreekt, probeer er als opvoeder het beste van te maken.

Je mag je kinderen waarschuwen voor fouten die je zelf gemaakt hebt.

Tot slot

Laat je handelen ten aanzien van seksuele vorming bepalen door de doelen.

- Bescherming en weerbaarheid van het kind.
- Respect voor Gods regels en geen vooruitgrijpen op dingen die binnen het huwelijk horen.
- Verantwoordelijkheidsgevoel tegenover je medemens. Grenzen respecteren.
- Positieve beleving van seksualiteit en het eigen lichaam voor Gods aangezicht.
- Een voorbeeld krijgen van hoe je het later zelf weer kunt doorgeven.

Bastin Romijn (april 2008)

Optioneel: Homoseksualiteit

Enkele opmerkingen.

Stichting Different (www.different.nl), die m.i. een heel Bijbels geluid verwoordt, stelt dat bij het ontstaan van homoseksualiteit een combinatie van factoren een rol speelt. Hierbij zijn karakter, gebeurtenissen, omgeving en ook persoonlijkheidsontwikkeling (juist in de kindertijd) van belang. Daarbij hebben we ook hierin te maken met de gevolgen die de zondeval met zich meebrengt. Different spreekt niet van geaardheid (een onveranderlijke situatie, vanaf je geboorte), maar van gerichtheid, die in de loop van de tijd kan ontstaan en met hulp van de Heere soms ook kan veranderen.

Het hebben van een homofiele gerichtheid is geen zonde op zich. Het kan zich wel ontwikkelen richting zondig gedrag (het praktiseren van een homoseksuele levensstijl).

De Heere God verbiedt in Zijn Woord homoseksualiteit, omdat die ingaat tegen Zijn bedoelingen met seksualiteit.

Het is belangrijk dat we over dit onderwerp met voorzichtigheid praten, voluit bewust van wat de Bijbel zegt, maar ook bewust van het feit dat geen enkel schepsel mag worden afgewezen.

Ook in deze moeilijke situatie wil de Heere hulp bieden om hiermee om te gaan of (en daar zijn voorbeelden van bekend) hierin een stuk heling door te maken.

Om (samen met uw kind) te lezen

Hierbij een aantal leestips. Ik ben een voorstander van interactieve vorming, dus face-to-face met je kinderen in gesprek gaan. Boekjes kunnen dat nooit vervangen. Ze kunnen wel tips geven voor hoe je dat gesprek in kunt gaan. Het zijn nuttige hulpmiddelen.

Voor ouders

Doef, S. van der, *Kleine mensen, grote gevoelens. Kinderen en hun seksualiteit*
(de Brink/ Ploegsma)

Veenstra, J. *Van peuter tot puber.*

De seksuele opvoeding van het jonge kind
(Goes, Oosterbaan en LeCointre)

Talley, Scott, *Met kinderen in gesprek over de bloemetjes en de bijtjes.*

Een gids voor christelijke ouders
(Timothy Books)

Voor jonge kinderen 4-7 jaar

Doney, M. en M., *Papa, mama en ik*
(Gideon, Hoornaar)

Herk-van Rijssel, I. van, *Mam, waar was ik toen?*

(Groen, Heerenveen) Christelijke visie

Voor kinderen vanaf ongeveer 7 jaar

Baas, Jetze, *Je groeit in liefde*
(Vuurbaak, Barneveld)

Herk-van Rijssel, I. van, *Pap we krijgen een baby!*

(Groen, Heerenveen)

Vanaf 10 jaar

Hoek- van Kooten, A.B.F., *Tiener op weg.*
Seksuele opvoeding voor jongens en meisjes
(De Groot)

Teerds-Gertenbach, A., *Kijk, dat ben ik!*

Aparte versie voor jongens en voor meisjes
(Groen, Heerenveen)

Voor tieners vanaf ongeveer 13 jaar

Velema-Drent, G., *Save seks*
Boekje- open over seks
(Voorhoeve, Kampen)

TIP:

Heiltje Vink schijnt ook binnenkort met een boekje voor kinderen te komen over seksualiteit.